

ROSMALLA

Jaargang 6
Nummer 1
Maart 1996

Losse nummers f 6,25

In dit nummer o.a.:

- Einde zelfstandigheid
- Rosmalenaar van het jaar
- Van kapel tot schoolhuis

Colofon

Rosmalla (ISSN 0925-2894) is een uitgave van de Heemkundekring Rosmalen en verschijnt eenmaal per kwartaal.

Redactie: Mari van de Ven en Harry Coppens.

Redactieadres: Stationsstraat 8, 5241 FF Rosmalen, tel. 073-5218349.

Secretaris Heemkundekring: A.J. van de Ven, M. Nijhoffstraat 8, 5242 CV Rosmalen. Tel. 073-5214094.

Leden, abonnees en donateurs ontvangen *Rosmalla* en *Rosmalla Extra*. Donateurs betalen minimaal f 25,- per jaar. Abonnees (voor minimaal één jaar) betalen f 25,- per jaar (postabonnees f 35,- per jaar), over te maken op het bankrekeningnr. van de Heemkundekring, o.v.v. "abonnement *Rosmalla*". Bankrekeningnr.: 18.45.43.444 (Rabobank Rosmalen, postgiro van de bank: 1099372) t.n.v. Heemkundekring Rosmalen, Deken Fritsenstraat 53, 5243 VM Rosmalen.

De meeste oude nummers van *Rosmalla* en *Rosmalla Extra* zijn nog verkrijgbaar op het redactieadres.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud der ondertekende artikelen, waaraan ook nooit iets veranderd zal worden zonder overleg met de auteur(s). Foto's en andere illustraties worden te allen tijde teruggezonden; teksten op verzoek.

Copyright © december 1995 Heemkundekring Rosmalen. Zonder toestemming van redactie en / of bestuur mag niets uit deze uitgave worden overgenomen.

Van de redactie

Eindelijk valt dan toch nog een *Rosmalla* op Uw deurmat. Toch moeten we als redactie U allen nog een gelukkig nieuwjaar wensen.

De artikelen in dit nummer gaan uiteraard voor een groot gedeelte over het droevige einde van de zelfstandigheid van de gemeente Rosmalen, maar ook enkele andere, minder droevige onderwerpen komen aan bod.

Zoals voorgaande jaren is er bijvoorbeeld weer een ereburger van Rosmalen gekozen. Kinderliedjes, Coudewater en Voor U gehoord ontbreken ook in dit nummer niet. Willem Leenman heeft de *Rosmalla* weer met een artikel verrijkt, en ook Henk de Werd doet weer uitgebreid van zich spreken.

De redactie, Harry Coppens & Mari van de Ven

Kopij inleveren vóór 1 mei 1996.

Bij de voorplaat: Een gedeelte uit de ambtsketen van de gemeente Rosmalen, per 31-12-1995 overgedragen aan de Heemkundekring Rosmalen.

De laatste raadsvergadering

P.A.C.M. van der Velden

Op 16 december 1995 heeft er een bijzondere raadsvergadering plaatsgevonden. Alle fractievoorzitters gingen in hun toespraken nog even in op het politieke spel van provincie en kamer, waarbij Rosmalen als zelfstandige gemeente het loodje heeft moeten leggen en op de vooruitzichten die de toekomst te bieden heeft. Als laatste heeft ook burgemeester Van der Velden zijn kijk gegeven op hetgeen is gebeurd in die anderhalf jaar en tevens zijn visie op de toekomst in de nieuwe gemeente. In zijn toespraak, die ik onverkort voor U heb overgenomen, kijkt hij met vertrouwen uit naar de komende jaren, zonder dat de waarden van het oude Rosmalen hierbij verloren hoeven te gaan (Harry Coppens).

Een gemeenschap van trotse burgers

"Elke dag besef ik het meer en meer: nóg ben ik burgemeester van Rosmalen. Enkele dagen slechts, twee weken resten mij het ambt in deze gemeente. het eervolle ambt in een eervolle gemeente welke ik onmiskenbaar kort, maar intens mocht dienen. Indrukwekkend waren deze maanden van mijn burgemeesterschap. Zware maanden beproefden ons besef van verantwoordelijkheid. En ik begin het te beseffen, elke dag meer. Stormenderhand zoeken mijn ervaringen zich een weg. Rosmalen zal ik nooit vergeten, hoe zou ik kunnen...? Deze gemeente zal zich vastzetten in mijn herinneringen. Rosmalen zal de desem zijn van mijn herinneringen. Rosmalen zal mij, ook mij, als het ware impregneren met wat wij in een korte tijdsspanne zo heftig doorleefden. Wellicht, dames en heren, zal de neerslag van onze ervaringen pas later echt duidelijk zijn. Winst en verlies zijn in het leven zo betrekkelijk, het politieke leven in het bijzonder. Het verwerken van een schok kost tijd. Teleurstelling moet uitrazen. Wat niet wegneemt dat ook thans mijn ervaringen als burgemeester kunnen worden verwoord. Reeds in deze donkere dagen van december zou ik durven zeggen wat mij heeft gefrappeerd. Wat ik, met andere woorden, beschouw als de essentie van mijn ervaringen. Uitgedrukt in twee betekenisvolle zinnen zou ik dan met nadruk het volgende willen zeggen: "De gemeente Rosmalen mag dezer dagen trots zijn op haar burgers. De gemeente 's-Hertogenbosch kan per 1 januari 1996 fier zijn op de gemeenschap Rosmalen." Ziehier de neerslag van mijn ervaringen als burgemeester van de gemeente Rosmalen. Samengebald in twee zinnen drukken deze woorden uit wat deze gemeente is overkomen. Zij markeren tegelijkertijd het vitale moment van ontwikkeling in de geschiedenis van Rosmalen: de overgang van het "oude" naar het "nieuwe", ofwel de formeel-juridische metamorfose van een gemeenschap van

trotse burgers. Ziehier het beeld dat ik zou durven neerzetten van de gemeente Rosmalen. Het is mijn perceptie van wat deze burgers zijn en kunnen zijn, als het moet. In dit beeld geloof ik, ik koester het en wil het uitdragen.

Burgers en democratie

Trots bent u in de zin van warm en waardig. Het grote goed van waardigheid, dat wist de burger van Rosmalen in 1994 en 1995 te demonstreren -voor het oog van

heel Nederland- voor wie het wilde zien of horen. Een burger is immers geen onderdaan! Een burger, in tegenstelling tot een onderdaan, is bekleed met fundamentele rechten. Zonder deze rechten is er geen burger, zonder deze rechten is er geen democratische rechtsstaat. Burgerschaprechten funderen de rechtsstaat: zij stellen paal en perk aan ingrijpen van de staat in het domein van de individuele mens en bieden zo mogelijkheden tot verwerkelijking van vrijheid. Op waardige wijze gebruikten burgers van Rosmalen, al of niet verenigd, hun politieke burgerschaprechten. Door zich in democratische zin te verzetten, door luid protest aan te tekenen, door te mobiliseren en te demonstreren, en zeer recentelijk nog door op verrassende wijze het kiesrecht als één der democratische wapenen in te zetten.

Maar de Nederlandse rechtsstaat, ik zei het reeds, is een democratische rechtsstaat. Politieke besluitvormers, bevoegd door de wet, hakken knopen door, met

inachtneming van welomschreven beslisregels en zonder in de fundamentele rechten van de burgers te treden. En dus ook zonder een bepaalde uitkomst van het politieke besluitvormingsproces te garanderen. Zo de beslisregels worden toegepast, zo niemand zijn of haar bevoegdheden te buiten gaat, is het besluit democratisch. Gepassioneerde voorkeuren, bijvoorbeeld tot uitdrukking gebracht door burgers van Rosmalen, tellen niet; in het vaststellen van wetten kunnen zij worden genegeerd. Aan een furieuze strijd voor zelfbehoud van een vitale Brabantse gemeente, hoe rechtvaardig op zichzelf, behoeft in het provinciale en nationale besluitvormingsproces geen juridisch dwingend gewicht te worden toegekend. Democratie bant geen machtspolitiek uit. Het is een harde moraal, een wrange les die ik met u mocht leren in het spel der democratie: als uiteindelijk de kruitdampen optrekken, blijkt de democratie als een ingenieuze set van procedures.

Desondanks -bij wijze van paradox- is juist het geloof in democratische procedures van eminent belang. Zij vormen de reddingsboei in dit land van politieke minderheden. Politieke stabiliteit vereist respect voor wat in een proces van procedurele rechtvaardigheid is vastgesteld. En juist Rosmalen, zo stel ik met bewondering vast, stelde zich ten langen leste constructief op. Rosmalen bewees respect aan de democratische procedures, meerdere malen, en die trotse gemeenteraad voorop.

Waardig betogen

Maar welk een hectische periode zal op 31 december worden afgesloten! Een ambtsperiode welke in relatieve rust was aangevangen, maar staccato zou uitgroeien tot "crisismanagement". Ik herinner mij de eerste euforische weken, het ook door mij gedeelde gevoel van hoopvolle verwachting in de toekomst van Rosmalen. Er was immers een nieuwe burgemeester, dus zouden we als zelfstandige gemeente blijven bestaan. Zo dachten we, tot die dag in november 1994, de dag waarop ik de foto's van mijn installatie kreeg aangeboden en dezelfde dag van het slechte nieuws. In Den Haag, zo vernamen wij, had de nieuwe bewindsvrouw het rad van gemeentelijke herindeling 180 graden gedraaid.

Dus gingen we naar Den Haag, indachtig de woorden van Machiavelli "dat het waarschijnlijk zó is dat het lot de helft van onze zaken in handen heeft, maar dat het de andere helft of praktisch de andere helft aan ons zelf overlaat."

Rosmalen mobiliseerde, massaal en met veel rollend materieel. Een exodus ving aan en ik speelde trompet. De Haagse politie, zo moet U weten, wilde extra personeel inzetten, angstig als men blijkbaar was voor zoveel burgers uit het Brabantse land. Maar ik zei dat dat niet nodig was, dat we de waardigheid van onze betoging zelf wel zouden regelen en toen nam ik intuïtief mijn trompet mee, bij wijze van voorzorg. Nooit zal ik vergeten hoe wij het volkslied van Rosmalen ten gehore brachten. Nooit zal ik vergeten hoe wij Den Haag Centraal 'innamen', hoe de imposante hal van dat station zich vulde met het volle geluid van onze burgerij.

Een nieuw perspectief

Ook deze laatste maanden, dames en heren, is hard gewerkt aan het ontwikkelen van een nieuw bestuurlijk perspectief. Ter voorbereiding van de nieuwe situatie per 1 januari werd de handschoen opgenomen. Door de gemeenteraad van Rosmalen met een open blik, door het personeel van deze gemeente met een zeer consciëntieuze instelling. Bergen werk zijn verzet en dat getuigt van moed en verantwoordelijkheid.

Thans ligt bestuurlijk Rosmalen ingebed in de welbekende nota *De toekomst van de stad*. Een stad met potenties, zo meen ik, maar ook een stad met vitale opdrachten. Ronduit gezegd behoeft de zorg om een tweedeling van de samenleving intensieve aandacht, evenals de broze relatie tussen burgers en bestuurders. Het bestrijden van werkloosheid en criminaliteit verdient prioriteit. *De toekomst van de stad* is een degelijke en hoopvolle nota. Ik deel het vertrouwen dat gemeenschappelijke politiek het nieuwe Den Bosch, in het bijzonder de raad van deze gemeente, inspireert. Gemeenschappelijke politiek betekent dat mensen durven zoeken naar wat hen bindt. Het is de speurtocht naar wat mensen

"gemeenschappelijk" hebben of wat zij in de toekomst "gemeenschappelijk" kunnen hebben. Diversiteit in politieke opvattingen zullen daarbij blijven bestaan.

Onmiskenbaar blijft het echter waardevoller om vanuit integrale visies te werken dan vanuit deelbelangen.

Laat ik tenslotte het perspectief omdraaien en zo eindigen met een positief feit. Rosmalen, zo stel ik vast, was hartverwarmend nieuws. Rosmalen genereerde goed nieuws. U toonde aan heel Nederland wat U te doen stond toen het er op aankwam. Als gemeenschap bracht U Rosmalen naar buiten. Ten tijde van de finale debatten over de gemeentelijke herindeling, maar ook -laten we dat niet vergeten- tijdens de watersnood in het voorjaar van 1995. Ik weet welk een voortreffelijke indruk Rosmalen maakte op mensen uit andere delen van het land. Zo'n gemeenschap, dames en heren, heeft het vermogen om de toekomst onbevangen tegemoet te treden. Zij zal zich met vertrouwen kunnen richten naar de dag van morgen. Mogen de waarden van het oude Rosmalen zich weerspiegelen in het nieuwe Den Bosch. Geen verbittering, maar hoop. Geen toekomst voor fatalisme, maar voor kracht en waardigheid.

Dames en heren van de gemeenteraad, inwoners van de gemeente Rosmalen, moge het U goed gaan in uw nieuwe gemeente 's-Hertogenbosch, dat wens ik U als ook de inwoners van 's-Hertogenbosch toe."

Hartverwarmende manifestatie in het Autotron

H. Coppens

Op zaterdag 16 december verzamelden zich zo'n 6 à 7000 Rosmalenaren in een grote evenementenhal, waarbij de meesten gebruik hadden gemaakt van het gratis vervoer per bus of van het Taxibedrijf Van Alebeek. Voor degenen die gebruik hadden gemaakt van eigen vervoer was gezorgd voor volop (en gratis) parkeergelegenheid. De veertien door Pieter van der Plas geschilderde etablissementen, maakte dat de bezoekers zich al ras thuisvoelden. Met de uitgereikte consumptiebonnen wist iedereen al gauw de goed verzorgde eet- en drinkbars te vinden, waar vele en vaardige handen de mensen van dienst waren. De muziek zorgde voor een goede, zij het zeker niet uitgelaten stemming en Albert West, die optrad als presentator, stal de harten van alle aanwezigen toen hij uitriep: "Ik ben en blijf Rosmalenaar!"

Met de komst van burgemeester Van der Velden en zijn echtgenote Marianne Hagens, die luid werden toegejuicht, werd de manifestatie officieel. Hij verwelkomde alle aanwezigen en prees de waardige wijze waarop Rosmalen had geprotesteerd. "Zo zullen we ook afscheid nemen en ben ik me tegelijk bewust dat velen geen gemakkelijke toekomst tegemoet gaan."

Hierna werd er geluisterd naar de klassieke uitvoering van het Rosmalens volkslied door het Rosmalens Mannenkoor, met als soliste Marie-Cecile Moerdijk. Daarop werden de eerste cd's aangeboden aan mevr. Van Hoof, mevr. Van Balkum en commissaris Houben. Laatstgenoemde mocht behalve de cd ook een welverdiend boe-geroep in ontvangst nemen.

Veel woorden van waardering waren er voor de leden van de Stichting Comité Behoud Rosmalen en hun voorzitter, Ridder in de Orde van Oranje Nassau, Theo Rasenberg, die op zijn beurt Peter van der Velden alle lof toezwaaide voor alle hulp en samenwerking waarvoor men altijd op hem een beroep kon doen. Via een bliksemactie bij bedrijven werd hem een cheque van bijna 6000 gulden aangeboden. Hiervan zal Theo 75 procent overdragen aan een instelling die zich inzet voor het geestelijk gehandicapte kind. De rest is voor hem persoonlijk en zal aangewend worden voor de dringende aanschaf van een keukenset, om zijn hobby (kookgekte) te kunnen uitoefenen.

Met enkele woorden werden hierna videofilm en boek, met daarin allerlei activiteiten van de afgelopen zes jaar en tevens een boek over de Rosmalense kunstwerken met als titel *Rosmalen in beeld* gepresenteerd. Rond 18.00 uur werd op een groot scherm de videofilm vertoond, die massaal werd bekeken. Gedurende de hele avond was er sprake van een wisselende stemming. Vooral de jongeren vierden feest, terwijl de ouderen het meer serieus beleefden en zich duidelijk zorgen maakten over de toekomst, waaraan voor Rosmalen alleen maar nadelen klijven. De tentoonstelling van de Heemkundekring, met de prachtige maquettes van Cor Verstegen, de vele foto's en voorwerpen uit het verleden, de diavertoning trok veel bekijks, uiteraard vooral van ouderen. Tot laat in de avond werd er muziek ten gehore gebracht door meerdere groepen en er was ook nog een optreden van het Rosmalens Revuegezelschap, waarbij het bekende *Shalala, I need you*, dat door het gelegenheidsduo Albert West en Peter van der Velden ten gehore werd gebracht, weer volop stemming bracht. Met Pedro van der Plas, die Albert West als presentator opvolgde en het opluisteren van meerdere muziek- en zanggroepen, kwam, zij het later dan gepland, een einde aan deze onvergetelijke avond met een slotoptreden van de Hofkapel en de Raad van Elf.

We kunnen terugzien op een manifestatie waarbij eenheid, saamhorigheid en eigenheid duidelijk de boventoon voerden.

Laatste bijeenkomst gemeentebestuur Rosmalen

H. Coppens

Op Oudjaarsdag kwamen burgemeester Peter van der Velden en zijn wethouders voor de laatste maal bijeen in het Rosmalense gemeentehuis om bepaalde

eigendommen over te dragen aan de Heemkundekring Rosmalen. Ondanks de slechte gesteldheid van de met ijzel bedekte wegen zijn naar schatting toch zo'n honderdtal Rosmalenaren komen opdrijven, onder wie de leden van de gemeenteraad.

Er heerst zeker geen uitgelaten stemming. Links en rechts worden er handen geschud, maar verder wordt het bijeenzijn gekenmerkt door strakke, sombere gezichten, waarop duidelijk de ernst van de situatie staat af te lezen. Hier en daar hoor je zacht gepraat, bijna gefluister, dat nooit onderbroken wordt door gelach of anderszins. Dan neemt Peter van der Velden het woord. Slechts kort, want aan alles wat gezegd moet worden en ook gezegd is, valt niets meer toe te voegen. Hij nodigt hierna het college uit voor een laatste, en voor de eerste keer openbare vergadering van Burgemeester en Wethouders. In deze bijeenkomst, waarbij wat kleine agendapunten snel de revue passeren, staat het afscheid nemen van elkaar centraal en bedankt men elkaar voor de goede onderlinge verhouding in het afgelopen jaar.

Na deze korte vergadering volgt de overdracht van de ambtsketen, de gemeentevlag, de voorzittershamer, de trouwtoga en het Boek van Verdiensten aan de Heemkundekring. Op 16 december was door de raad der gemeente reeds besloten de vermelde attributen te schenken aan de Heemkundekring Rosmalen. Zowel van dit raadsvoorstel als het raadsbesluit vindt U een kopie in deze *Rosmalla*. Van de schriftelijke vastlegging van de overdracht, waarin o.a. bepalingen en bedingen staan opgesteld, waaraan de Heemkundekring zich verplicht te houden, is eveneens een kopie afgedrukt.

Na de ondertekening van de overdracht door burgemeester van der Velden, de heer Theo Derksen en Arie van de Ven, respectievelijk voorzitter en secretaris van de Heemkundekring, spreekt de heer Derksen de volgende woorden:

"Mijnheer de burgemeester, geacht college, leden van de gemeenteraad en U allen, dames en heren. Graag wil ik naar aanleiding van de zojuist plaats gehad hebbende ceremonie, die bij mij, maar wellicht ook bij u, een zekere weemoed heeft teweeggebracht, een enkel woord zeggen. Ik wil dat niet alleen doen als voorzitter van de Heemkundekring, maar ook als inwoner van Rosmalen én als oud-secretaris van deze gemeente. De burgemeester heeft me gevraagd om het kort en sober te houden. Ik denk dat hij daar, gezien de reden van deze bijeenkomst, gelijk in heeft. Op de eerste plaats wil ik namens de Heemkundekring Rosmalen, mijn erkentelijkheid en waardering betuigen aan U, mijnheer de burgemeester en het college van burgemeester en wethouders, voor uw initiatief en het daarop gedane voorstel aan de gemeenteraad om de ambtsketen, de gemeentevlag en de voorzittershamer van de raad (en waar, naar ik zojuist hoor, nog bijkomen het *Boek van Verdiensten* en de toga van de burgerlijke stand) ter beschikking te stellen aan onze vereniging. Uiteraard geldt deze dank ook de gemeenteraad, die in zijn vergadering van 16 december jl. spontaan heeft besloten, dit voorstel over te

GEMEENTE
ROSMALEN

ARCHIEF
GEMEENTE ROSMALEN

Hoff van Hollantlaan 1
Postbus 10150
5240 GB Rosmalen
Tel.: 073-5287911
Fax: 073-5215645
Postbank: 1073056
Bank: 285007262

RAADSVOORSTEL

Aan de raad,

B&W verg. : 5 december 1995
Cie verg. :
Raadsverg. : 16 december 1995
Kenmerk : 95PLA290.J
Agendapunt : 5
Onderwerp : **Schenking aan Heemkundekring Rosmalen.**

Naar aanleiding van de beëindiging van Rosmalen als zelfstandige gemeente stellen wij u voor de ambtsketen, de voorzittershamer en een exemplaar van de gemeentevlag te schenken aan de Heemkundekring Rosmalen. Op deze wijze blijven deze belangrijke "rekwisieten" als aandelen in handen van de Rosmalense gemeenschap. Om te voorkomen dat deze belangrijke voorwerpen ooit verloren mochten gaan, willen wij aan deze schenking de voorwaarde verbinden dat zij komt te vervallen indien de Heemkundekring Rosmalen ontbonden wordt c.q. op andere wijze als zodanig ophoudt te fungeren; om te voorkomen dat deze voorwerpen in "vreemde handen" vallen dient tevens de bevoegdheid worden uitgesloten dat deze voorwerpen worden verpand of anderszins worden aangewend tot zekerheidsstelling van verplichtingen c.q. zonder machtiging van de nieuwe gemeente in eigendom worden overgedragen.

Schenking van de gemeentevlag houdt overigens niet in dat de nieuwe gemeente de Rosmalense vlag niet meer zal gebruiken; afgesproken is dat bij gelegenheden waarbij de gemeentevlag gebruikt wordt, in Rosmalen voorlopig tevens ook de Rosmalense vlag gebruikt zal blijven worden.

Wij stellen u voor ons de ambtsketen, de voorzittershamer en een exemplaar van de gemeentevlag te schenken aan de Heemkundekring Rosmalen en ons te machtigen een schenkingsovereenkomst met de hierboven genoemde voorwaarde en bepalingen te sluiten.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN ROSMALEN,
DE SECRETARIS, DE BURGEMEESTER,

**GEMEENTE
ROSMALEN**

Kenmerk: 95PLA292.J

Hoff van Hollantlaan 1
Postbus 10150
5240 GB Rosmalen
Tel.: 073-5287911
Fax: 073-5215645
Postbank: 1073056
Bank: 285007262

RAADSBSLUIT

De raad der gemeente Rosmalen;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 5 december 1995;

b e s l u i t :

1. de ambtsketen, de voorzittershamer en een exemplaar van de gemeentevlag te schenken aan de Heemkundekring Rosmalen;
2. burgemeester en wethouders met het oog hierop te machtigen een overeenkomst aan te gaan met de Heemkundekring Rosmalen.

Aldus besloten in zijn buitengewone vergadering van **16 DEC. 1995**

De raad voornoemd,
de voorzitter,

de secretaris,

**GEMEENTE
ROSMALEN**

DE GEMEENTE ROSMALEN,

ingevolge de Gemeentewet vertegenwoordigd door haar
burgemeester P.A.C.M. van der Velden;
hierna aangeduid als de gemeente;

en

DE VERENIGING HEEMKUNDEKRING ROSMALEN,

ingevolge de statuten vertegenwoordigd door haar secretaris
en voorzitter de heren A.J. van de Ven resp. Th.G.J.M.

Derksen;

hierna aangeduid als de vereniging;

overwegende

- dat de gemeente met ingang van 1 januari 1996 ophoudt te bestaan als publiekrechtelijke rechtspersoon;
- dat het de wens is van de gemeente dat de ambtsketen, die behoort bij de uitoefening van het ambt van haar burgemeester, verblijft te midden van de Rosmalense gemeenschap;
- dat de vereniging zich bewust is van de bijzondere gevoelswaarde verbonden aan deze ambtsketen;
- dat met het oog hierop de raad van de gemeente in zijn bijzondere raadsvergadering van 16 december 1995 heeft besloten deze ambtsketen beschikbaar te stellen aan de vereniging;

verklaren over en weer:

De gemeente geeft aan de vereniging de ambtsketen die behoort bij de uitoefening van het ambt van haar burgemeester in eigendom en de vereniging aanvaardt deze ambtsketen in eigendom onder de navolgende

bepalingen en bedingen

1. De vereniging zal de ambtsketen als een goed huisvader beheren en onderhouden en zal verder alle voorzorgsmaatregelen nemen ter voorkoming van diefstal, verminking, vernietiging en van een gebruik, dat een ambtsketen onwaardig is of niet in overeenstemming is met de gevoelswaarde die deze ambtsketen heeft voor de gemeenschap van Rosmalen.
2. De vereniging zal de ambtsketen in eigendom c.q. permanent gebruik slechts afstaan aan anderen met toestemming van de rechtsopvolger van de gemeente.

**GEMEENTE
ROSMALEN**

3. Voor het geval de vereniging om welke reden dan ook ophoudt feitelijk dan wel rechtens te bestaan en voor het geval de vereniging in staat van faillissement c.q. surséance van betaling komt te verkeren, zal de vereniging de ambtsketen onmiddellijk in eigendom overhandigen aan de rechtsopvolger van de gemeente, waarna met onmiddellijke ingang deze verklaring met de bijbehorende bepalingen en bedingen geen rechtskracht meer zal hebben.

Aldus in drievoud opgemaakt en ondertekend te Rosmalen op 31 december 1995

De gemeente Rosmalen,
De burgemeester,

P.A.C.M. van der Velden

De Vereniging Heemkundekring Rosmalen,
De secretaris, De voorzitter,

A.J. van de Ven

Th.G.J.M. Derksen

nemen. Zonder deze interventie zouden deze attributen op basis van de daarvoor geldende regels per 1 januari 1996 wellicht automatisch en geruisloos zijn overgegaan naar de nieuwe gemeente 's-Hertogenbosch. Omdat u allen gemotiveerd hebt gemeend dat dit anders moest worden geregeld, blijven zij behouden voor de gemeenschap Rosmalen. *En dat is goed.*

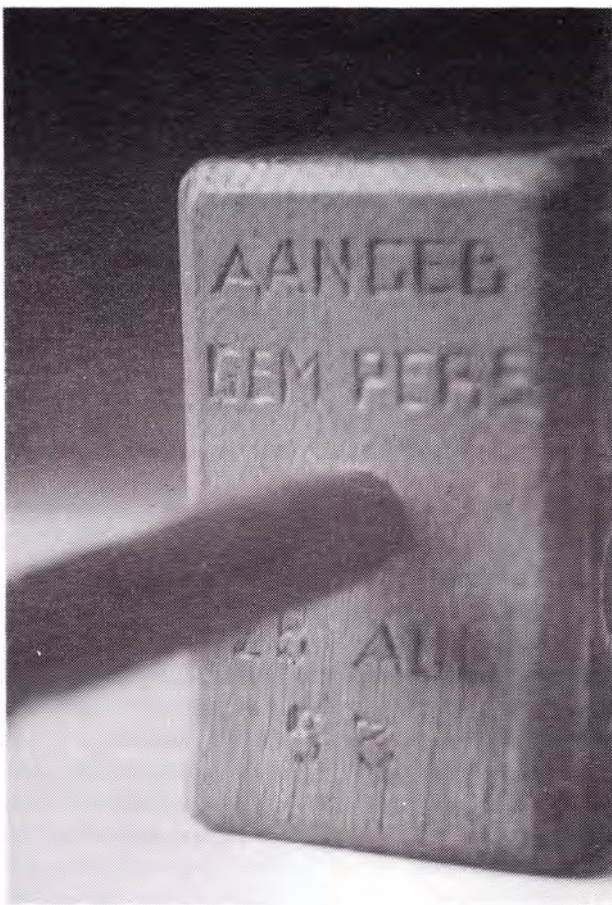
Het feit, dat U onze Heemkundekring hebt uitverkoren, deze voorwerpen, waaraan stuk voor stuk en ieder voor zich toch onmiskenbaar een bijzondere gevoelswaarde is verbonden, aan ons beschikbaar te stellen, getuigt van een hoge achting en vertrouwen in onze vereniging. Het is niet zo maar iets dat u ons in bewaring geeft. Het ligt misschien voor de hand te zeggen, dat deze gedachte is ingegeven door de omstandigheid dat dit in het verlengde ligt van de statuaire doelstelling van onze vereniging, nl. dat een van onze taken is, het bewaren en/of beschermen van heemkundig gezien belangrijke roerende goederen. Maar dan nog. Je moet als overheid toch wel een duidelijk vertrouwen hebben in deze vereniging, die volgend jaar nog maar net zeven jaar bestaat, om dergelijke voorwerpen, waaraan, zoals gezegd, behalve een bijzondere gevoelswaarde, en wat de ambtsketen betreft, ook een zekere intrinsieke waarde is verbonden, aan ons over te dragen. Namens de Heemkundekring Rosmalen wil ik deze attributen gaarne aanvaarden en U tegelijk de verzekering geven, dat wij deze zullen beheren en onderhouden, zoals een goed huisvader betaamt. Wij zullen ons intern beraden hoe en of wij ze ook voor de gemeenschap een zodanige waardige en herkenbare plaats kunnen geven, die in overstemming is met hun betekenis. Maar niet als alleen de voorzitter van de Heemkundekring, ook als inwoner van de gemeente Rosmalen, wil ik U namens alle inwoners van deze gemeente danken voor Uw besluit, deze symbolen van onze gemeente behouden te doen blijven voor de gemeenschap Rosmalen. Het moge dan zo zijn, dat de gemeente Rosmalen vanaf morgen, 1 januari 1996, *juridisch* ophoudt te bestaan als zelfstandige gemeente, de *feitelijke gemeenschap* Rosmalen, zoals die altijd heeft bestaan, zal -en daar ben ik van overtuigd- als zodanig zeker blijven voortduren.

Het is wellicht goed in dit gezelschap nog eens op te merken, dat wij als Heemkundekring ons ervan bewust zijn, dat ook wij hier een taak in hebben. Wij zullen er mede voor moeten waken en zorgen, dat onze identiteit, het authentieke, het specifieke, het typisch eigen karakteristieke culturele erfgoed van Rosmalen, in de ruimste zin van het woord, bestendig blijft. We zullen daar, voor zover dat in ons vermogen ligt, aanhoudend onze best voor doen. Ik denk dat met name de ambtsketen en de gemeentevlag *de* symbolen zijn, die deze lading zullen dekken. Mijnheer de voorzitter, dames en heren. Tenslotte zou ik niet alleen als voorzitter van de Heemkundekring en als inwoner van Rosmalen, maar ook als oud-secretaris van deze gemeente, namens alle huidige, maar ook alle oud-medewerkers van de gemeente Rosmalen, mijn oprechte dank willen betuigen voor het feit, dat U ook de voorzittershamer van de raad aan de Heemkundekring in bewaring geeft. Ik denk dat alle medewerkers van nu en weleer dit met instemming zullen hebben

begroet. U vraagt zich, dames en heren, wellicht af, waarom? Wel, omdat deze voorzittershamer in 1953, na een in- en externe verbouwing van het voormalige gemeentehuis in de Dorpsstraat, op de plek waar nu de Rabobank staat, door de toenmalige medewerkers, onder wie ondergetekende, aan de gemeente is geschon-

ken. De inscriptie op deze hamer luidt: "Aangeboden door het gem. personeel 23 Aug. 1953", met onder het gemeentewapen de woorden *factum est* (het is gebeurd, het is gedaan). Dit *factum est* klinkt vandaag wel erg cynisch en is jammer genoeg, gelet op het verlies van onze zelfstandigheid, tegelijk wel erg letterlijk.

Mijnheer de voorzitter, dames en heren. Ik heb getracht in een kort dankwoord de gevoelens van onze Heemkundekring, die van de gemeenschap Rosmalen en ook de ambtelijke gevoelens te vertolken. Ik hoop U ervan te hebben kunnen overtuigen dat wij de vandaag aan ons toevertrouwde symbolen van een zelfstandige gemeente Rosmalen niet alleen met graagte hebben aanvaard, maar ook zodanig zullen koesteren, dat zij een blijvend bezit zullen vormen, zowel voor de *huidige* gemeenschap Rosmalen, als voor het *nageslacht*. Ik dank u voor uw aandacht."

Het afleggen van de ambtsketen betekent tegelijk het einde van het burgemeesterschap van de heer Peter van der Velden. Theo Rasenberg, voorzitter van het Comité Behoud Rosmalen, spreekt van een pijnlijke situatie voor alle Rosmalenaren, maar toch speciaal voor de burgemeester, die zich tot het uiterste

heeft ingespannen voor een zelfstandig Rosmalen. Ondanks de Glühwein en de oliebolletjes, waartoe de burgemeester de aanwezigen uitnodigt, hangt er een ietwat beklemmende sfeer, die de boventoon voert.

Hierna begeeft iedereen zich naar de hal, waar de Gilde Sint Catharina-Sint Joris de laatste burgemeester van Rosmalen zal uitvenden. Nog even hangt de burgemeester op verzoek van de Gilde de ambtsketen om voor het maken van een groepsfoto. Dan verlaat de burgemeester, vergezeld van vrouw en kinderen, met als laatste groet "Adieu, Rosmalen, het ga je goed" het gemeentehuis, waarna eenieder zwijgend en met strakke gezichten, die de innerlijke woede over zoveel onrecht nauwelijks verhullen, behoedzaam in een soort begrafenisstemming huiswaarts keert. De gemeente Rosmalen heeft opgehouden te bestaan. Lang leve Rosmalen!

Ode bij een afscheid

Harry Coppens

Hij kwam. Hij kwam voor vast, hij zag en overwon helaas niet. Wat hij wel won, en dat louter door eigen verdienste en tomeloze inzet, was de sympathie van alle Rosmalenaren, die hiervan massaal blij hebben gegeven op de hartverwarmende

en onvergetelijke manifestatie in het Autotron. Zijn vaste benoeming rechtvaardigde de conclusie dat Rosmalen zijn zelfstandigheid zou behouden. Onze belangen, waarvan men mocht hopen dat deze bij Burgers, gezien zijn opstelling in het verleden in deze en zijn geruststellende uitlatingen bij zijn vertrek in goede handen waren, bleek een illusie te zijn. Nog maar een blauwe maandag in Den Bosch of hij pleegde woordbreuk en begon hongerig te knabbelen aan de zelfstandigheid van Rosmalen. Het heette dan volgens hem dat in deze korte spanne tijds de tijden veranderd zouden zijn. Nu vliegt de tijd wel, maar de tijden nemen nu eenmaal de tijd, zoals we weten. We spreken immers van in de loop der tijden en dan gaat het echt niet over gisteren of eergisteren. Derhalve mag het vermelde geringe tijdsverschil in de verste verte geen aanspraak maken op tijden. En zo werd hij van verdediger van Rosmalens erfgoed tot haar belager.

Peter van der Velden kreeg de moeilijke taak op zijn schouders gelegd om deze en andere belagers het hoofd te bieden. De manier waarop hij dit, met medewerking van velen die Rosmalen een warm hart toedragen, heeft weten te activeren en in goede banen te leiden, dwingt aller respect af. We leerden hem al gauw kennen als een tactvol, begripvol en voor iedereen toegankelijke burgervader, die naast en tussen de mensen stond, en, als het er op aan kwam, er toch weer boven wist te staan. Onuitwisbaar staat als het ware in ons geheugen gebeiteld, hoe hij, gewapend met zijn trompet, als een soort rattenvanger van Hamelen, duizenden Rosmalenaren begeleidde op de historische tocht naar Den Haag. En het getuigt van grootheid van geest, als je op de dag des oordeels je tegenstander, zij het met bloedend hart, feliciteert.

Het eenmaal genomen besluit is onherroepelijk en met het vizier gericht op de toekomst houdt je de mensen voor, zich in het onvermijdelijke te schikken en er met behoud van eigen identiteit het beste van te maken, wetende dat dit gevoelsmatig, zeker bij de oudere Rosmalenaren, voorlopig niet zal leiden tot een *Wij-Gevoel*, waar sommigen de mond vol van hebben. Voorlopig zullen wij het moeten stellen met een *Wij-Moeten*.

Waarheen je na Rosmalen ook zult gaan, ik ben ervan overtuigd, dat Rosmalen je nooit zal vergeten, waarbij de verdiensten van Pans en Van Berkel zeker niet onvermeld mogen blijven. Ook zij hebben met volle inzet voor het behoud van Rosmalen gestreden. Een gouden handdruk zit er niet aan. Die krijg je alleen bij disfunctioneren. Maar een warme, welgemeende handdruk, tevens voor je vrouw en kinderen, met ons aller wens voor een gelukkig en gezond 1996, nemen wij afscheid van U als laatste burgemeester van het aan ons hart gebakken dorp. Aan ons de taak het in beeld te houden.

De Rosmalense vlag

D. Raaymakers-Vorstenbosch

D. Raaymakers-Vorstenbosch stuurde mij het hieronder weergegeven schrijven in vrije dichtvorm. Ik moest even nadenken, omdat men haar in Rosmalen beter kent als Dien van Hemkes. In haar schrijven kunnen we lezen hoe de herindeling haar ter harte gaat. En ze weet dat ze in deze geen roepende in de woestijn is. In haar ode op de Rosmalense vlag, die stond voor onze onafhankelijkheid en saamhorigheid, hoopt zij tenslotte dat de herinnering aan onze vlag ons de sterkte zal geven die wij in de toekomst zeker nodig zullen hebben. Juist in tijden van tegenspoed groeit de saamhorigheid en wordt het zelfbewustzijn versterkt. Door de langs slinkse wegen verkregen gedwongen samenvoeging, met het negeren van onze steekhoudende argumenten, is het thans in naam dan wel één gemeente, maar in werkelijkheid is Den Bosch geen meter dichterbij gekomen, en zal Rosmalen in de harten van de inwoners altijd blijven bestaan. Van dorpen en steden kun je van de ene op de andere dag wetmatig een grotere bestuurlijke eenheid vormen, maar de bewoners laten zich niet zomaar op een hoop gooien. Ondertussen heeft de Rosmalense vlag een veilig onderkomen gevonden bij de Heemkundekring Rosmalen (H. Coppens).

DE ROSMALENSE VLAG

Onze vlag en Rosmalense mensen,
Die vlag vergeten ze nooit;
Het samenspel van haar kleuren,
De kracht voor allen.

Eens was zij onze trots,
Bijna 180 jaar wist zij zich te bewijzen:
De ploeg met klaverblad en rad,
Dat is onze vlag.

Het blauw en goud van kleur
Zijn niet meer weg te denken.
De vlag van onze gemeente,
Waar men zo trots op was;
Alle droeve maar ook feestelijke dagen
Kwam zij er aan te pas.

Zij gaf ons de kracht, die wij met
Z'n allen hebben gegeven,
In de strijd bij de herindeling.
Nu is het 1 jan 1996 met ons als

[gemeente gedaan.
De groten in Den Haag hebben ons
[verkwanseld,
En laten 28 000 inwoners van Rosmalen
[weten
Dat hun dierbaar dorp zal worden
[opgeheven.

Veel protestacties tot in Den Haag:
Het maakte niets uit.
Den Bosch lachte,
Rosmalen werd de bruid.
Of de liefde wederkerig was,
Daar werd niet over gesproken.
De bruidsschat (dus de duiten), daar
Keek men in Den Bosch maar naar,
Met grote Argusogen.

Onze mensen, gekrenkt in hart en ziel,
Werden niet gehoord.
Hoe ze ook stredden, vochten en baden,
Hun mening werd gesmoord.

't kommieteej Rusmolle

(in samenwerking mi de Heemkundevereniging van Rusmolle)

benuumt

Dien Raaijmakers-Vorstenbosch

tot

***Rusmollese
vant joar 1995***

*de veurzitter,
H.J.M. de Werd*

*de sikretaris,
Driek van Grette*

339/355	<u>De Lunensche Kampen</u>		
339	De Batenkamp		
341	De Benedenste Vijf Morgen	451-464	<u>De Hoef</u>
342/343	De Bovenste Morgen	451	Den Kleinen Akker
345	Zomerbroek	452	De Kleine of Huisakker
346	De Geerkens	453-464	De Fratershoef/ Fratersstrepn
349/350/352	De Volkerskampen	465-539	<u>Het Garstveld/Garstland</u>
353-355	De Pauweters	465	Het Hoogbosch (Teelstrepn)
356-363	<u>De Zaaren</u>	467	Het Akkerke
356-363	De(n) Boxuit	469	De Dwarsstukken (Teelstrepn/in het [Middelste Garstland])
357	De Bex(z)aren		
358	Geerke	494-496	Den Aard/ Het Lang Stuk
364-404	<u>De Buunders</u>	498	(Den) Kazester/Kazister/Karester
364	De Leemplek	499	De Groote Strep
366	De Slagkamp	503/505	Het Klein Streepje
367	De Pelgrim	506	De Strep
368	Den Boxtelsen Mergen	507	De Tuinstrepn
368/372	Schuphovenkamp	508/509	De Teelstrepn
373	De Dammen/De Waterman(nekens)	511	De Strep
374/375	De Kwade Kamp	514/515	(Herberg) de Son
376/377	De Bovenste Buunders	516/517	Schipken(shof)
386/387	De Snelle buunders	518-520	De Hoolbuik
388	Het Kerkenkampke	524/527	Polleland
392	De Staa(r)tkamp	528	Het Akkerke
394/395	De Robbekooi/Rob Evert	532	Faese Huijsplaats
	[Endvogelkooi]	540-614	<u>De Kerkenhoek</u>
399/400	Het Smalkampke	541	(Omtrent) het Doornhofke
402	De Kwade Kamp	542	(Aan) het Doornbosje
404	Den Hoekkamp	558	Den Kerkakker
405-450	<u>De Weistrepn</u>	559/560a	Het Bont Paardje
405-407	Het Achterste Bosch	572-579	Het Groot Bosch
409-413	De Dolksche Wei	580	Het Hoogstuk
415	De Heerkenskampjes	581	Den Middelsten Akker
418	Den Ouden Kamp	582	Den Akker neffens de Steeg
420	Den Hoekkamp	583	Den Brustigen Hoff
422	De Weikamp	584	De Flaes
424-428	Den Aard	585	De Korte Stukken
428	De Weerbosch/De Teelstrepn	586	De Hooge of Lange Stukken/den [Hogen akker]
432-434	De Dolksche Weide	587/589	Den Eijkacker/het Eijkveld/de [Nonnenberg (Annenberg)]
433	De Strep		
434	Het Hommelenbosch	590/602	Den Annenberg/Annenburg
440-445	Het (Zijdse) Bosch/Roversbosch	596	Pijpkampje
446-450	Het (Voorste) Bosch/Peperkoorn-	598	De Geerkens

Het thans afgedrukte kaartblad - het derde blad van Sectie A - heeft betrekking op het gebied bevattende (delen van) de Lunensche Kampen, de Zaaren, de Buunders, de Weistrepn, de Hoef, het Garstland en de Kerkenhoek (L. van der Aa, namens de werkgroep veldnamen).

Dien van Hèmkes en Hanne hi veul goei gaaf van O.L. Heer meegekrege. Ze skrèft gedichte over ons durp Rusmolle, woar ge, es ge ze leest, de troane af in oew oge krèt en goat janke, umdè ze zo veul heimwee noar ons ouw durpke uitspreke. 't Is Rusmolle woar Dien van houwt dè is duidelijk! 't Gebeurt wel 's dè ze 's naachts de sloap nie kan vatte. Dien duu dan d'r bed uit en begint te skrève of te skildere, want ok mi de pensele en mi de verf stu ze d'r mènneke - of moet ik wèfke zegge? - en tovert ze merakels skon skilderèjkes te vurskèn. Prènjes en kaarte make, skon karse opskildere en versiere, kantklosse, bloemskikke.... Dien kan dè allemoal en dè spraak 't com'té vurral oan, ze duu dè nie vur d'r èige allinnig, nee ze wil de Rusmollese minse dè ok ammel lere en d'r mee af loate geniete. "Jonge", zi ze, "wè ik kan, kan 'n aander ok". Durrum komde Diene vur al dees sort dinger dan ok tege bè de VAR, bè de KVO en bè de Rusmollese Heemkundekring, woar ze ok al lid af is. N'tuurlijk waar Dien, die de Rusmollese platte toal nog spreekt es een van de beste en die doar d'r èige zeker nie vur skamt, in d'n Autotron op de zestiende disseember 't vurrig joar um mi weemoed afskèid te nimme van Rusmolle, dè heur alles is. Wie Dien van Hèmkes zi, zi Rusmolle. 't Com'té Rusmolle benuumt Dien Raaijmakers - Vorstenbosch, alias Dien van Hèmkes en Hanne uit d'n Krommenhoek, dan ok mi groot plezier es Rusmollese van 't joar 1995. Dien durske, goa deur mi oew Rusmollese toal, oew volksskildere, oew Rusmollese skilderèjkes, oew Rusmollese gedichte en nuum mar allemoal op, want doarmi houde gè en wellie ons durp Rusmollese, dè dan jammer genoeg gin zelfstandige geminte mer moeg zen van Den Haag, mi op de kaart en doar gu 't toch um, wanne! Lang leve Rusmolle, ons èige durpke, woar wellie van houwe es gin aander.

Lang leve Dien van Hèmkes en Hanne, lang leve de Rusmollese van 't joar 1995.

Voor U gehoord 5

H. Coppens

-Hij ha allang un eugske op un mooi durske niej wijt ut de buurt. Mar hij hat heur nog nooit laote merke. En eerluk gezeijd ,hij waar wè de vrijerij betrof, nogal bleu utgevalle. Mar mee de Rosmollese kerremis hattiej z'n eige wè moed ingedronke, trok z'n stoute skoene aon (toevallig hattiej diej nog un paor) en vroeg heur:

"Mrietje ", want zo hiette ze, "zodde gè meej men wulle vrije?" "Dè weet ik nog niej," zin ons durske. "Es gè ut niej weet, dan weet ik het wel" zinniej en ès unne geslaage hond meej de stert tussen z'n beene, droep hij af;

-Driek waar nou niej direct zonne harde sjouwer. Dè waar in de buurt un publiek geheim. Toen zonne buurman hum op unne dag in zonne tuin zaag scharrele,

zinniej: "Nouw Driek, ge neijt er nogal tegenaon vandaag." "Dè meude wel zegge", zinniej. "En ge kunt ut geleuve of niej, mar ik stao ok gewoon te zweete van ut transpirere."

-Driek hielt er ok nog wè kieppe op nao. Zun kieppekooij hattiej zelluf in mekaare geflanst en zaager nogal bouwvallig ut. Zunne buurman begriep mar niej hoew diej kieppe saoves binne kwaame, um dettiej nerregus ut hennegat zaag (un gat waar de kieppe in en ut konne) en durrum vroegiej hum: "Hé Driek, hoew kredde oew kieppe op stok saoves?" "Och," zinniej, "diej muure zèn zo slecht, dè'k ze gewoon dur de muur hinne naot binne douw."

-In de uitdrukking *Meej Lichtmis geuget hennegat open* is hennegat letterlijk bedoeld en betekent het dat de kippen weer aan de leg zijn. Lichtmis valt op 2 februari, 40 dagen na Kerstmis. Hierbij gedenkt men Maria Zuivering, de opdracht in de tempel. De naam vindt zijn oorsprong in de lichtprocessie die op die dag voor de aanvang van de mis plaatsvond. Of nu een kip al of niet of minder legt, is mede afhankelijk van het aantal uren licht per dag. Vroeger was men in dezen geheel afhankelijk van het zonnelicht. Vanaf 21 december gaan de dagen lengen (en de winter strengen) en zo tegen 2 februari is dit, zeker bij helder weer, al goed merkbaar. En dit zal langzamerhand effect hebben op het eierenleggen. Met behulp van de elektrische verlichting van vandaag wordt de dag verlengd en de nacht dus ingekort, hetgeen de eierproductie zal bevorderen. Lichtmis kan ook bogen op eigen weerspreuken. Twee die elkaar tegenspreken zijn *Lichtmis klaar* (helder) *geeft een vruchtbaar roggejaar* en *Met lichtmis triestig weer, is goed voor boer en heer*. Een ander gezegde leert: *Lichtmis mooi en klaar geeft twee winters in een jaar*. Een andere verklaring voor de naam Lichtmis, waarvoor we terug moeten naar het begin van onze jaartelling, zou toe te schrijven zijn aan het volgende gesprek, dat volgens de overlevering, plaatsvond tussen Jozef en Maria.

Op unne winteraovend zaate Jozef en Maria saame gezellig rond un knapperend vuurke. Maria zaat Jozef zun sokke te stoppe en Jozef waar de eipel aon ut schelle en rokte zun pèpke. Toen ut zowè bedtèd waar zin Maria: "Och, ik zal nog eefkes unne worst ut de schouw vatte" en ze liep er heene. Mar ze hinge zo hog, desse dur niej bè kon, hoe ze d'r eige ok utstrekke. En toen zin ze: "Och Jozef, legt oew pèpke is eefkes weg en licht me is.

-Toen ons Truus d'r grootvodder dieje merrege naor z'n werk gong, wistiej wel dè de kans groot waar, dè z'n vrouw diejen dag wel zou bevalle. Ze zon ut hum laote weete es ut zowijt waar. Maar toeniej thuiskwaam waar de klènne er al. "Un jungske", zin de slechts un een oog ziende baker, "en alles erop en eraon." De volgende dag ging hij hem al vroeg opgeven op het gemeentehuis. Maar 's middags bleek dat de baker zich vergist had en mogelijk de navelstreng voor het kenmerkende mannelijke had aangezien. Hij moest weer terug naar het gemeentehuis om de vergissing te melden. Hij schaamde zich dood en ging na de melding naar 'n café en voor de eerste en tevens de laatste keer kwam hij ladderzat thuis. "En zinniej," "es hier weer eens geboore wurt, dan zal ik zelluf uurst

kèkke."

-Meintje waar erregus op d'n Tweeberg op dur bloote voete koeievlaaije aon ut verzaamele. Meej unne riek gooide ze diej vlaaije in 'n mand. Nouw zulde oew eige misschien afvraoge wesse meej diej vlaaije aonmos. Ge kunnet geleuve of niej, mar daor wier de was meej gestokt. Dè erremoeij troef waar in diej jaore, dè's zo klaor es un kluntje. Toevallig kwaam net notaris van de Mortel langs en hij zin teege heur: "Vrouwke, als jouw schoenen versleten zijn, krijg je van mij een paar nieuwe." En Meintje, niej op d'r mundje gevalle zin: "En es men kont peperkoek wurt, kredde gè de uurste sneeij."

-Nog een kosteloos advies ter afsluiting:

Wulde blève goed en kerngezond
Piest dan zo dikwels es unne hond.
Houd oew achterdeur alted open
En laot den dokter naor de donder loope.

Of wat ook werd gezegd in plaats van de laatste twee regels:

Houd oewe roeperd en oewe poeperd open
En laot d'n dokter naor de kloote loope.

Kinderliedjes 10

42 ST. NICOLAASVERSJE 1

Er was eens een heel lief klein jongetje
Dat heette Oliviertje Smit
Die had een brief geschreven
Zelf geschreven naar Madrid
En in die brief stond :
Lieve St. Nicolaas, ik wil geen auto, ik wil geen trein
en ook geen blokkendoos
Ik wil alleen een broertje, de groeten van Oliviertje
Hij had die brief geschreven op een boterhampapiertje

Toen Sinterklaas die brief kreeg zei hij : Moet je horen Piet
Die jongen wil een broertje, maar dat kan zomaar niet
Ik kan geen broertjes bakken, het is geen boterkoek
Ik kan er ook geen kopen bij de bakker op de hoek
Ik breng geen kindjes aan de deur, ik ben geen ooievaar
Die jongen krijgt een teddybeer en daarmee klaar.

Ach nee, zei Zwarte Piet, toe luister nou eens even
Kunnen we nu een enkele keer niet eens een broertje geven
Ik ken een heel klein jongetje in Madrid
Dat zo maar met zijn blote bibsje op het stoepje zit
Nou goed zei Sinterklaas, maar pak het netjes in
Het is wel een beetje lastig, maar jij krijgt je zin

Een paar uren later zaten ze op de boot
En Sinterklaas had dagen lang een kindje op zijn schoot
Het deed wel eens een plasje op zijn tabberd af en toe
En het moest een schone luier aan, dat was een heel gedoe
Het was een heel werk om het kindje naar boven te sjouwen
En het was bijna onmogelijk om het door de schoorsteen te douwen
Zie zo, zei Sinterklaas en hij stond te trillen op het dak
Ik neem nooit geen kindertjes meer mee, dat hoort niet bij mijn vak

Maar toen Oliviertje 's morgens wakker werd om kwart voor zes zowat
Toen lag daar een kindje bij de kachel op de mat
Het was een pikzwart jongetje en zijn moeder kwam eraan
Die heeft het kindje toen meteen in bad gedaan
Het werd weer helemaal wit
En dat was het verhaaltje van Oliviertje Smit
Die nu zelf een broertje heeft, een broertje uit Madrid.

43 ST.-NICOLAASLIEDJE 2

Hoog op de platte daken, rijdt op een sneeuwwit paard
Een edelbrave grijsaard met lange witte baard
En aan zijn linker zijde gaat huiverend zwaar bevracht
Een kleine knecht, een neger zwart als de winternacht

Ze luisteren aan de schoorsteen, de een roept de ander toe
Hier is geen gard meer nodig, geen ketting of geen roe
De kinderen hier beneden, zij zorgen goed voor het paard
Er wordt een rog gesneden en ook wat hooi voor het paard

Schrijf op hun naam zei de Sint tot Pieter
Die kinderen hebben heus wat lekkers wel verdiend
Maar Piet wijst op zijn voorhoofd, met krullen rijk getooid
Wat daar staat opgeschreven heer, dat vergeet ik nooit.

44 WINTER

Het sneeuwt, het sneeuwt, het sneeuwt,
Het tikt tegen de ruiten.
Een kniesoor blijft in huis,
Maar wij, wij gaan naar buiten.
Met vader's hoge hoed
En broer zijn wandelstok
Maken wij in een ogenblik
Een hele hoge hoed.

Het vriest, het vriest, het vriest,
De schaatsen aangebonden.
Zeg jongens, wie van ons
Maakt wel de meeste ronden ?
We rijden twee aan twee
Of op een lange rij.
En drinken melk met chocola
En nog een koek er bij.

Het dooit, het dooit, het dooit,
De schaatsen opgeborgen.
De schaatsen en de slee.
Er komt geen ijs meer morgen.
De zon wordt al weer warm,

De lente is weer daar.
Dus roepen wij de winter toe,
Tot ziens in 't volgend jaar.

45 JANNEMAN

In de school zat Janneman
Die altijd zo goed bidden kan.
Zei de zuster op een keer,
Dat de lieve hemelheer
Alles aan een kindje geeft,
Als het goed gebeden heeft

Jantje had het goed gehoord.
Jantje zei geen enkel woord.
Maar hij dacht aan zusje Jet,
Die zo ziek lag in haar bed.
En hij bad: "Oh, lieve heer.
Maak mijn zusje beter weer.

God verhoorde zijn gebed.
En die lieve kleine Jet
Speelde weer met Janneman,
Die altijd zo goed bidden kan.

Neomisten te Rosmalen 3: Jo Verbiesen in 1930

Henk de Werd

Na de neomisten Frans van Rossum (1945) en father Johan Wierts (1941) besteed ik deze keer aandacht aan de eerste H. Mis in onze Lambertuskerk van Jo Verbiesen, zoon van toen reeds wijlen bakker Jan Verbiesen, en Drieka Verbiesen-Van Lith, De mis vond plaats op 22 juni 1930. De Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant van 13 juni 1930 attendeerde de Rosmalenaren erop, dat "in verband met de feestelijkheden ter gelegenheid der eerste H. Mis van den Eerw. heer J. Verbiesen, de receptie door Zijne Eerwaarde niet op de pastorie wordt gehouden, doch deze plaats heeft ten huize zijner moeder. De serenades die

de harmonie St. Cecilia en de Liedertafel ten huize zijner moeder zullen brengen gaan niet uit van het comité, doch zijn welwillend aangeboden door de besturen dezer beide vereenigingen".

22 juni 1930 was dan de grote dag voor Jo Verbiesen, Jo van Drieka d'n Bies, zoals ze toen in Rosmalen zeiden. "Ons dorp was heden in feestdos, alom vlaggentooi, eerepoorten", aldus opnieuw de Provinciale Noordbrabantse en 's-Hertogenbossche Courant van 23 juni 1930. En men vervolgt: "In de harten van velen heerschte vreugde, omdat een van Rosmalen's zonen, de Weleerw. heer J. Verbiesen, het groote voorrecht had na l.l. Zaterdag uit de handen van onzen beminden Kerkvorst het H. Priesterschap ontvangen te hebben, zijne plechtige Eerste Mis te doen in zijne parochie. In de parochie waar hij gedoopt is en zijn eerste onderwijs genoten heeft. Voor zijn familie, maar vooral voor zijne brave, zorgzame moeder, moet dezen dag, na de droevige [dagen], die haar helaas ook niet bespaard zijn gebleven, een onvergetelijke zijn". Inderdaad, Drieka

Verbiesen-Van Lith had al veel narigheid en droefheid te verwerken gehad. Op 1 september 1909 stierf haar man Jan Verbiesen, die nog maar 44 jaar oud was. Alleen moest zij verder met de zorg voor haar gezin en de zaak. Op 30 mei 1928 kreeg ze andermaal een harde klap te verwerken toen ze haar zoon Antonius Josephus Cornelius Verbiesen moest afgeven. Hij was nog maar 22 jaar oud toen hij stierf. Hij vraagt op zijn bidprentje: "En gij, Eerw. Broeder, als gij eens het geluk zult hebben aan het altaar te staan, gedenk mij dagelijks". Dat geluk was er twee jaar later, in 1930. Een blijde, onvergetelijke dag was er nu dan voor Drieka Verbiesen-Van Lith. "In de eerste plaats om het groote voorrecht dat haren zoon te beurt valt, maar ook door het medeleven van Rosmalen's bevolking met haar geluk en dat van haren zoon. Zeer zeker deelt in die vreugde, in dat geluk, onze beminde Pastoor, die thans een zijner parochianen tot het H. Priesterschap geroepen ziet. Waar hij steeds in de weer is, voor alles wat de stoffelijke en feestelijke belangen van zijn parochianen betreft, daar is het wel te begrijpen, dat op een dag als deze, zijn hart van vreugde popelt. Getuige de heerlijke versiering van het inwendige gedeelte der kerk met wimpels en een schat van groen en

Foto van Jan Verbiesen, echtgenoot van Drieka van Lith, overleden in 1909 op 44-jarige leeftijd, vader van de neomist. Coll. Henk de Werd.

"Het was treffend te zien hoe de zoon stralend van geluk en omgeven door dien heerlijken stoet, gezeten was in een rijtuig aan de zijde zijner moeder...". Op de foto links de oude, in de oorlog afgebrande, winkel en bakkerij van Marinus de Jong. Coll. Heemkundekring Rosmalen.

bloemen en daarbuiten een mooie mast- en vlaggenversiering met toepasselijke spreuken. Zaterdagmiddag ten 3 ure werd de neomist, die per auto van den heer G. van Creij van het seminarie kwam, aan de grens der gemeente ontvangen door het feestcomité, dat hem begeleidde naar zijn ouderlijke woning, waar een schoone eereboog prijkte. Heden dan, de groote dag, een zonnige dag voor allen, maar in het bijzonder voor den gelukkigen priester, reikte hij om 7½ uur de H. Communie uit aan de familie en kennissen. Te 9½ uur werd hij aan zijne woning afgehaald door het feestcomité, vele lieve bruidjes en de harmonie St. Cecilia. Het was treffend te zien, hoe de zoon stralend van geluk en omgeven door dien heerlijken stoet, gezeten was in een rijtuig aan de zijde zijner moeder. Aan de ingang der kerk ontvangen door onze geestelijkheid, ving om 10 uur het plechtig H. Sacrifici aan, met assistentie van den Zeer Eerw. heer Hochstenbach, zoon van den burgemeester van Nistelrode. Onder de H. Mis hield onze Pastoor eene indrukwekkende feestpredicatie naar aanleiding van de tekst: "Gezegend zij Gij, God in den Hooge". Hij schetste in schoone woorden de verheven waardigheid van het priesterschap en de macht der priesters en feliciteerde de moeder, broeders en zuster met het geluk van haar zoon en broeder. Het zangkoor zong zeer verdienstelijk de 3-stemmige Mis van Perosi, terwijl de orgelbegeleiding in goede handen was van den heer H. Lambermont Jr. Na de H. Mis zong het zangkoor de cantate "De Priester" van E. Franssen. Nu werd de jeugdige Leviet met denzelfden

stoet huiswaarts gebracht. Hier sprak de heer Kruysen namens het feestcomité. Daarna volgde de aubade van harmonie en zangvereniging *Oefening en Vermaak* en richtte eerst de heer Kruitwagen als voorzitter der harmonie en de heer Lambermont als directeur der zangvereniging gevoelvolle woorden tot hem. Daarna werden enkele nummers ten beste gegeven, waarin vooral het feestlied met koperbegeleiding zeer goed tot haar recht kwam. Den beiden leiders, den heeren Michels en Lambermont, komt daarvoor alle lof toe. Zijn Eerw. dankte allen. Van de receptie werd een zeer druk gebruik gemaakt, zoowel door vrienden en kennissen als door de autoriteiten. Om 3 uur was er plechtig Lof met Te Deum. Onder het Lof toespraak door den neomist om in de 1e plaats God te danken, 2e zijn moeder,

Drieka Verbiesen - van Lith met haar priesterzoon Jo Verbiesen. Coll. Heemkundekring Rosmalen.

Ter gedachtenis aan

**JOHANNES JOSEPHUS CORNELIS
VERBIESEN**

Geboren te Rosmalen op 9 mei 1904.
Priester gewijd op 14 juni 1930.

Als kapelaan gestaan te
Nijmegen, Mill, Oisterwijk en Eindhoven;
als pastoor 19 jaar te Waalwijk (Besoyen).

In Diessen als rektor bij de Zusters
van Liefde in Huize 'St. Theresia'
vanaf 29 juni tot 23 december 1976.

Overleden op 23 december 1976.
Begraven op 28 dec. 1976 te Waalwijk.

Een dienaar van de Heer, een priester van God is van ons heengegaan. Toen de Heer hem opriep was hij gereed. Tot het laatste uur van zijn leven was hij nog bezig met het volbrengen van zijn priestertelijke taak, waarin hij zich tot het uiterste heeft gegeven.

Enkel voor God leefde hij en in de Heer vond hij zijn vreugde en geluk die nu bestendig zullen zijn in de eeuwige vreugde.

Dankbaar zullen wij ons hem herinneren in onze gebeden voor hem.
Hij ruste in vrede.

Mogen wij allen, gesterkt door zijn voorbeeld trouw blijven in onze liefde tot God en de medemens. opdat wij eens met elkaar verenigd mogen worden in de hemel.

Dierbare broer en zus en verdere familie, dank voor uw liefde en goedheid. Tot weerziens in de hemel.

Huisgenoten, oud-parochianen en vrienden, wij moeten God danken voor deze trouwe en goede priester.

Bidprentje van pastoor Jo Verbiesen. Coll. Heemkundekring Rosmalen.

3e de pastoor en 4e allen die er op eenigerlei wijze hebben meegewerkt tot het

welslagen van dezen dag. De dag van heden zal den WelEerw. heer J. Verbiesen zijn leven lang bijblijven, de dag waarop eindelijk zijn verlangen hier op aarde is vervuld en hij door God onder de bedienaren voor zijn altaar is geplaatst. Dat hij in lengte van dagen moge arbeiden in den boomgaard des Heeren is de wensch van allen".

Jo Verbiesen werkte als kapelaan te Nijmegen, Mill, Oisterwijk en Eindhoven. Hij werd door Monseigneur Mutsaerts geïnstalleerd als pastoor te Besoyen-Waalwijk, waar hij maar liefst 19 jaar als herder verbleef. Daarna, op 29 juni 1976, vertrok hij naar Diessen als rector bij de Zusters van Liefde in huize St. Theresia, waar hij op 23 december 1976 reeds overleed. Op 28 december 1976 werd hij te Waalwijk begraven. Hij mocht 46 jaar priester zijn.

Hulde aan de moeder van de neomist

Henk de Werd

Wanneer men het verhaal over de eerste H. Mis van Jo Verbiesen goed gelezen heeft, kan men niet anders concluderen dan dat moeder Drieka Verbiesen-van Lith in hoog aanzien stond bij haar priesterzoon. Geen wonder dat men in de feestgids, uitgegeven "bij gelegenheid van de Eerste Plechtige H. Mis van den WelEerw. Heer J.J.C. Verbiesen te Rosmalen den 22sten Juni 1930" een huldelied aan de moeder van de neomist vindt. De wijze is die van het Oostenrijks Volkslied.

Onze hulde aan de Moeder
Van den jongen Priester Gods!
Wij beseffen, dat Uw harte,
Zwelt van waren moedertrots
Zie, het kind aan U geschonken
Werd een Priester van den Heer
Uitgekozen boven velen
Om te werken voor diens eer (2x)

O, nu is de zorg vergolden
Door U steeds aan hem betoond
Jezus heeft Uw moederliefde
Honderdvoudig thans beloond

Aan Gods kerke schonk Ge een Priester!
't Is een glans, die nooit verdooft!
Al de glorie van Uw zone
Straalt ook, Moeder, om Uw hoofd (2x)

Slechts een kleine schaduw valt er,
Tempert onze vreugdelach
Vader mocht op aard niet deelen
In dee'z blijden jubeldag!
Maar uit 't hoogste van Heem'len
Ziet hij op zijn kind terneer
Voor de glorie van zijn zone
Dankt hij thans den Opperheer (2x)

Ook voor de zus, tante Jet dus, en de broers van priester Jo Verbiesen (o.a. bakker Dirk Verbiesen) was er een lied in de feestbundel opgenomen.

Aan de Zuster en de broeders van den Neomist

Wijze: Engels volkslied *God save the Queen*

Klinkt nog een nieuwen zang
Op dezen Jubeldag
Met blij gemoed
O, Zus en Broed'ental
U zij met luid geschal
Op dezen schoonen dag
Een lied gebracht.

Het is een groot genot
U toe bedeed van God
Op dezen dag
Dat gij met eigen oog

Uw Broer aanschouwen moogt
Offraar den neersten keer
Voor onzen Heer.

Wij juichen blij van geest
U hier vereend op het feest
Onze wenschen toe
Dat op Uw levensbaan
Hoe het ook moge gaan
O, Zus en Broed'ren rij
Hij Uwe vreugde zij.

Aan de zuster en de broers van de neomist... Op deze foto ziet U van links naar rechts pastoor Jo Verbiesen, "tante" Jet Verbiesen, Marie Verbiesen - Heijmans, de vrouw van Dirk, en Dirk Verbiesen. Bert Verbiesen staat niet op deze foto. Coll. Henk de Werd.

Hulde aan den Zeer Eerw. Heer pastoor

Voor pastoor Van der Meijden, de toenmalige parochieherder van de Lambertus-parochie, gold het volgende lied:

Gasten 't feestlied aangeheven
 Tot een blijden dankb'ren groet
 Laat ons danken, laat ons zingen
 Jub'len uit een vol gemoed!
 Voor den Herder in ons midden,
 Die vol blijdschap medeviert.
 't Feest van hem, wien nu als priester
 Eene zegekroone siert.

Voor uw Priesterhart was vreugde.
 't Is Uw blijdschap en Uw kroon!
 Nu volbracht werd 't plechtig offer
 Van een nieuwen Priesterzoon!

Ja, wij zingen voor den Herder,
 Wien dit feest ook vreugd bereidt
 Moog' God lang zijn krachten sparen,
 Aan 't zielenheil gewijd.

Hoor, o hoor, gij dierb're herder
 Bede en wensch vol goedheid aan,
 Uit ons aller juichen harte,
 Op dit feesttij opgegaan.
 Hoor wij bidden op Uw paden
 's Heeren vrucht'b'ren zegen neer
 Zijn genade schenke U krachten
 Voor Uw goedheid, Hem ter eer!

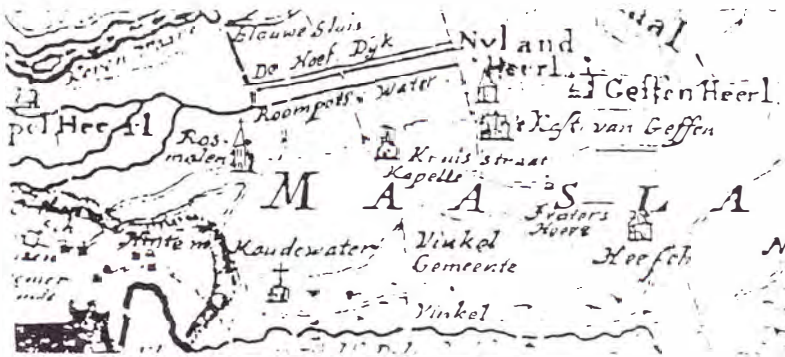
De wijs, waarop dit lied gezongen moet worden, staat er niet bij, maar op de melodie van "Alle Menschen werden Brüder" klinkt het perfect. Tot slot, en dit al weer volgens de feestbundel, wordt vermeld, dat de sterrekundigen een nieuwe ster ontdekt hebben, die wordt genoemd: *pries-ster*. Volgens het reglement van orde "zij vooral voor de dames gezegd, dat zij niemand en niets over de tong mogen laten gaan, dan eten en drinken; dat geen glazen mogen omgegooid worden tenzij door het keelgat; dat alle gasten verplicht zijn een vrolijk gelaat mede te brengen; boos humeur, rheumatische pijnen worden streng geweerd. Die niet opgeruimd is wordt opgeruimd; dat na elke speech of voordracht, vooral als er een in duigen valt, luid moet worden geapplaudiseerd. Dit geschiedde echter niet met de voeten, daar uw buurman mogelijk de gelukkige bezitter is van eksteroogen; dat water een weinig gebruikt mag worden, echter niet te veel, daar anders de heele boel gevaar loopt te verwateren. Dames mogen suiker bij de wijn nemen, dan kijken ze zoet en.... om in de vereischte geeststemming te komen moet men flink doordrinken."

Van kapel tot schoolhuis

Willem Leenman

Nuland en Rosmalen waren vroeger nauw verbonden. Ze hadden één dingbank (gemeenteraad) Heze. Onder Heze ressorteerden onder andere de Kruisstraat en

het Heeseind. Heise-eind, ofwel het einde van de hei, was de oude naam voor Heeseind. Heze was vrij gunstig gelegen. Aan de zuidkant een uitgestrekt heidegebied voor de schapen en aan de noordkant het weidegebied, begrensd door de Zeedijk, waarvan de oude naam luidde: Zegedijk (ofwel slapersdijk). Er stonden nogal wat boerderijen waarvan de bewoners of naar Nuland of naar Rosmalen moesten om hun kerkelijke plichten te vervullen, hetgeen hen deed uitzien naar een eigen kapel. Dit verlangen werd vervuld blijkens een akte van 2 september 1478: "Heer Johannes Houtloeck, plaatsvervangend pastoor van de kerk van Oss onder het kapittel van Reims, is Rijnsigd. verschuldigd voor het verkrijgen van toestemming van het bestuur van de parochiekerk St. Lambertus te Rosmalen, opdat zij staat zullen zijn om een erfelijke pacht te vergelden uit de goederen en inkomsten van de nieuwe kapel, welke onlangs (1478) ver verwijderd van de parochiekerk is gebouwd, doch nog niet gesticht of geconsacreerd."

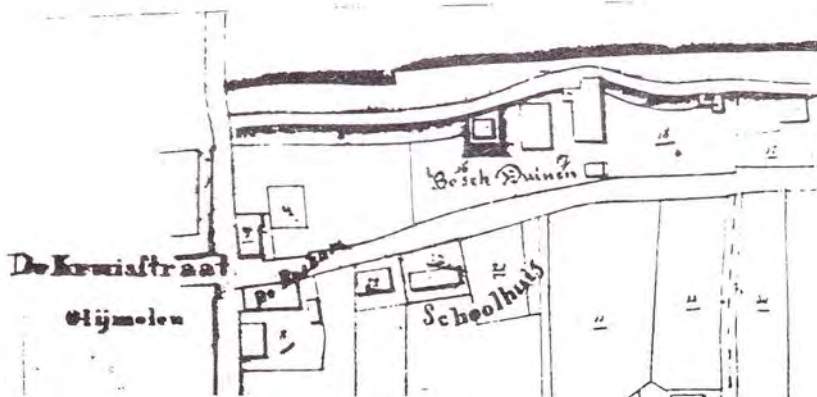

Een oude topografische kaart waarop een Kapelle op de Kruisstraat duidelijk staat aangegeven (in het midden).

Hiermede was aan de kerkelijke verlangens van de bewoners voldaan. Om iets te kunnen leren waren hun kinderen nog aangewezen op Nuland of Rosmalen. Weliswaar lag Nuland het dichtst bij, doch de leermeester aldaar weigerde om de Kruisstraatse en Heeseindse kinderen les te geven. Ze hoorden immers niet tot zijn parochie. Dit had tot gevolg dat de ouders de handen ineen sloegen en op 1 augustus 1658 een verzoek richtten aan de Raad van State met de opmerking dat zij zeventig tot tachtig schoolgaande kinderen hadden. Dit aantal moet schromelijk overdreven zijn, gezien de latere omvang van het schoolmeubilair. De Raad van State besloot op 19 juli 1659 dat de bewoners de kapel geschikt mochten maken om aldaar school in te houden. Als eerste schoolmeester werd in 1658 Jan Frederick Ferick aanbevolen. Het advies van de rentmeester P. Schuyl op het verzoek van de ingezetenen van het gehucht Hees(eind) onder Rosmalen was de derde juli verzonden aan de heren gecomiteerden. De controleur Blom schrijft op 31 juli dat daar veel huisgezinnen zijn ter grootte van een gewoon dorp, gelegen op een klein uur van de kerk van Rosmalen, alwaar de kinderen 's winters onmogelijk naar

school kunnen gaan, dat het dorp Nuland dichterbij is, omtrent drie kwartier, maar dat die weg niet bruikbaar is dan die naar Rosmalen en dat de schoolmeester van Nuland weigert om de kinderen van Heeseind te leren, omdat zij niet tot dat dorp behoren.

Hij schrijft ook dat de besturen van het Heeseind grote bereidwilligheid hebben om hun kinderen te laten leren, die, zoals zij zeiden, wel zeventig of tachtig in getal zijn. De Raad van State, heeft, alles overwegend, na overleg goedgevonden dat het inkomen van de kapel aan het Heeseind onder het beheer van de rentmeester P. Schuyt zal blijven en dat aldaar een schoolmeester aangesteld zal worden die tevens voorlezer en voorzanger in de kapel is als daar gepredikt wordt, op het tractement van 200 gulden per jaar. Vervolgens hebben zij, gelet op de goede getuigenissen die door de predikanten van Den Bosch gegeven zijn aan Jan Frederick Ferick, besloten zij hem daartoe aan te stellen. Een jaar later blijkt echter Jacob Offermans onderwijzer aan de nieuwe school te zijn. Op 19 juli 1659 staat geschreven: "Betreffende het rapport, dat de voornoemde heren geven over de woning voor de schoolmeester Jacob Offermans op het Heeseind. Na overleg is goedgevonden, dat die van het Heeseind de Kapel aldaar geschikt zullen maken tot zijn woning en om school in te houden. En zal de rentmeester P. Schuyt daarover opzicht houden, dat

De situatie volgens de kadastrakaart van 1832. Het schoolhuis stond toen al waar het nu nog staat. zij zulks nakomen, zonder uitstel of moeilijkheden."

Rond 1777 vonden er enige reparaties aan het schoolhuis plaats. Zo werd er een nieuwe schijftafel geplaatst voor de leerlingen. Deze tafel was ongeveer 6,8 meter lang en zeventig centimeter breed. Het tafelblad werd ondersteund door drie schragen van 72 centimeter hoogte. Van de oude tafel moesten twee banken gemaakt worden. Deze waren vijftig centimeter hoog en even lang als de nieuwe tafel. Alles moest gemaakt worden "naer den eys van het werck en onverbeeterlijk!"¹

¹ Bronnen: G. Hanenberg, *De oude Dekenaten* (Cuyk); coll. R.A. 200, fol. 405 + v; Coll. R.A. 201, fol.

Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis 15

J.C.M. Poelman

De tweede reden waarom deze suppliek zo merkwaardig is, is het aantal personen dat Abdis Heylwich Oyvers noemt als behorende tot het klooster: meer dan tweehonderd! Misschien zijn hierbij ook de meiden en knechten en hun familieleden inbegrepen, die in dienst van het klooster waren, om te benadrukken dat het klooster Coudewater onmogelijk kon rondkomen met een inkomen van acht- à negenhonderd gulden.

Eerder is echter aan te nemen dat deze suppliek pas is opgesteld na ruggespraak met Karel V of een van zijn intieme raadslieden, waarna deze de Abdis aangeraden heeft het aantal personen zo ruim mogelijk te stellen. Dit is natuurlijk maar een veronderstelling. We menen echter dat deze toch niet zo maar uit de lucht gegrepen hoeft te zijn, gezien de bijzondere banden die er tussen het klooster Coudewater en de familie van Karel V jarenlang bestaan hebben.

Waarom geeft Karel V anders ook een reden op bij het toegestane verzoek, die in het geheel niet op waarheid berust. Het klooster had immers, dank zij de vrijbrief van Karel van Gelre in het geheel geen oorlogsschade opgelopen. Dit is slechts te verklaren, zo menen zij, als we aannemen, dat de zestienjarige Karel V zich zowel wat de suppliek als wat de toestemming betreft, veilig heeft willen stellen voor mogelijke kritiek uit zijn naaste omgeving en van de andere kant het klooster Coudewater en met name Abdis Heylwich Oyvers niet teleur wilde stellen. Dat een dergelijk verzoek slechts bij hoge uitzondering werd ingewilligd, geeft eveneens te denken. Dat bovendien Karel V zich nimmer gemengd heeft in bestuursaangelegenheden van het Coudewaterse klooster noch in de benoeming van een abdis te Coudewater, moge tevens dienen als bewijs van zijn respect en genegenheid voor het Coudewaterse klooster. Karel V heerste immers in zijn landen nog volgens het oude principe *Cuius regio, illius et religio* d.w.z. dat de inwoners van een land het geloof dienden te belijden van hun koning, omdat dit de eenheid van het land zou waarborgen. Daarom ook speelde hij zo'n actieve rol in de contra-reformatie, die een dam trachtte op te werpen tegen de verdere protestantisering van de gewesten. Dit deed hij reeds door het instellen van inquisitie-rechtsbanken, waarvoor de zogenaamde ketters gedaagd werden om de zuiverheid van hun geloofsopvattingen te onderzoeken. Bleken zij volgens het onderzoek, door de theoloog aan deze rechtbank verbonden, niet geheel zuiver te zijn in de leer, dan werden zij naargelang de graad van hun geloofsontrouw en hun onwil tot bekering door de wereldlijke rechtbank veroordeeld tot een boete of in

349; G.A. Rosmalen, *Aanbestedingen 1767*.

de ergste gevallen tot de dood, dikwijls tot de brandstapel, ofschoon ook de galg en het radbraken niet minder gebruikelijk waren.

Om diezelfde reden ook bemoeide Karel V zich veelvuldig met de kapittels in de steden, met interne bestuursaangelegenheden van kloosters, zoals bijvoorbeeld in 1546, toen op 17 april heer Hoxivier op last van de keizer zelfs met enige gewapende mannen voor de kloosterpoort van de Birginitessen te Goudaverscheen om er de keuze van Abdis Evertgen te "casseeren" dit is ongedaan te maken... "Evertgen soude inhabil wesen als ongehoorsaem der Keyserlycke Majesteit omme wederom geëligheert te worden". Voor zover het 't klooster Coudewater betreft, heeft Karel V zich echter nooit aan een dergelijke inmenging bezondigd.

Wanneer we dit alles bezien, komt echter vanzelf de vraag in ons naar boven: zijn er dan misschien ook tastbare bewijzen aanwezig in de vorm van geschenken, die deze vriendschapsband tussen klooster Coudewater en verschillende leden van het Bourgondische huis kunnen bevestigen?

We menen deze vraag met een volmondig ja te kunnen beantwoorden. Maar dan bedoelen we hier niet o.a. de beelden van St. Anna Te Driën (Moeder Anna, Maria en Jezus), die volgens sommige kunstcritici door beeldsnijders uit de omgeving van Kleef vervaardigd zijn: waardoor deze beelden dan mogelijk als een geschenk afkomstig zouden kunnen zijn van het Huis van Kleef. Andere kunstcritici, onder wie ook de conservator van de afdeling beeldhouwkunst van het Rijksmuseum, de heer Leeuwenberg, menen trouwens sterkere argumenten te hebben om de maker van deze beelden, die nu officieel aangeduid wordt als de Meester van Coudewater, te moeten zoeken binnen de Brabantse-Bossche groep van de Middeleeuwse beeldsnijders.

Preekstoel. Tweede kwart 16e eeuw, eikehout. Collectie Rijksmuseum.

Het geschenk dat wij bedoelen, is de hierbij afgebeelde preekstoel, die volgens de kunstcritici dateert uit het tweede kwartaal van de zestiende eeuw en die dan een geschenk geweest moet zijn van Karel V aan het klooster Coudewater ofwel mede namens Karel V van Margaretha van Savoye, die door Karel in 1517 als landvoogdes over de Nederlanden was aangesteld, omdat hij zelf meestal in Spanje verbleef. D. Bierens de Haan zegt in zijn boek *Het houtsnijwerk in Nederland tijdens de Gothiek en de Renaissance* over deze preekstoel het volgende: "Naar de vorm te oordelen moet deze kansel oorspronkelijk tegen de muur hebben gestaan. De kuip steekt met vijf zijden van een achterhoek naar voren en eindigt van onderen in een zesribbig druipergewelf, hetwelk op een afgeplatte kogel rust. De trap en de voet ervan zijn verloren gegaan. De twee stijlen van de kuip, die tegen de muur stonden, zijn tot de vloer verlengd in de vorm van Renaissance-balusters met geschubde en gelobde schachten. Deze twee stijlen zijn ook tot hoog boven de kuip verlengd als getorseerde kolonetten, die eens heiligen-figures gedragen hebben, zoals de rijke baldakijnen aanduiden. De andere stijlen van de kuip eindigen van onderen in vrijhangende duivelskoppen. Elke zijde van de kuip is in vier panelen verdeeld, die met reliëfs zijn versierd, waarvoor afwisselend twee motieven zijn gebruikt. Het ene paneel vertoont twee zijdelings symmetrische vlechtbanden, die bij de uiteinden in buitenwaartse richting zijn opgerold en in het midden een gehoord duivelsmasker insluiten. Op het andere paneel is een wapen gesneden, waarin we het St.-Andrieskruis, de keizerskroon, de vuurslag met de vlam, de schapevacht en twee voluten, d.i. twee gekruiste doornen stokken, herkennen." Dit laatste paneel nu, dat om en om de vlakken van deze preekstoel siert, vertoont niets anders dan het embleem van de Bourgondiërs, dat men ook aantreft op de ridderorde van het Gulden Vlies, welke orde door Philips de Goede in 1430 werd opgericht als tegenhanger van de Engelse Orde van de Kouseband, waarvan Philips nooit lid heeft willen zijn.

Wordt vervolgd

Wooncultuur in de Westbrabantse Kempen

De arrangementen van anachronistische tijdgenoten 3

G. Rooyakkers

Open vuur en stoofjes

De vanzelfsprekendheid en kwetsbaarheid van dergelijke arrangementen blijkt vooral wanneer ze verstoord worden. Sinds neef Toon het huis na de dood van Sjo-ke in 1989 alleen bewoont, is er dan ook het een en ander veranderd. Toon, die

in een ledikant op de voorkamer slaapt, plaatste het stolpenkastje tegen de bedstee van Sjoke, die daardoor niet meer toegankelijk is. De stoel onder de bedsteedeurtjes verdween naar de voorstal. In plaats daarvan heeft hij zware eiken fauteuils met comfortabele kussens geplaatst. De door het verplaatste kastje vrijgekomen ruimte werd ingenomen door een dito bankstel. Het eenvoudige houten bankje verdween uit huis en wordt bewaard bij een stapel hout achterin de grote Vlaamse schuur. De planken dienen te zijner tijd als timmerhout of eindigen als stookhout in de haard, waarmee het gebruikstraject van een kenmerkend stuk huisraad 'voltooid' wordt. Rond het lage eikehouten tafeltje staan nu enkele houten armstoelen. Op de moos werd een salontafeltje geplaatst. Alleen het kabinet en de tafel met zorgstoel behielden hun oorspronkelijke plaats, hetgeen een eigenaardige, vervreemdende vermenging van ouderwetse boeren- en moderne burgerlijke elementen in het interieur tot gevolg heeft.

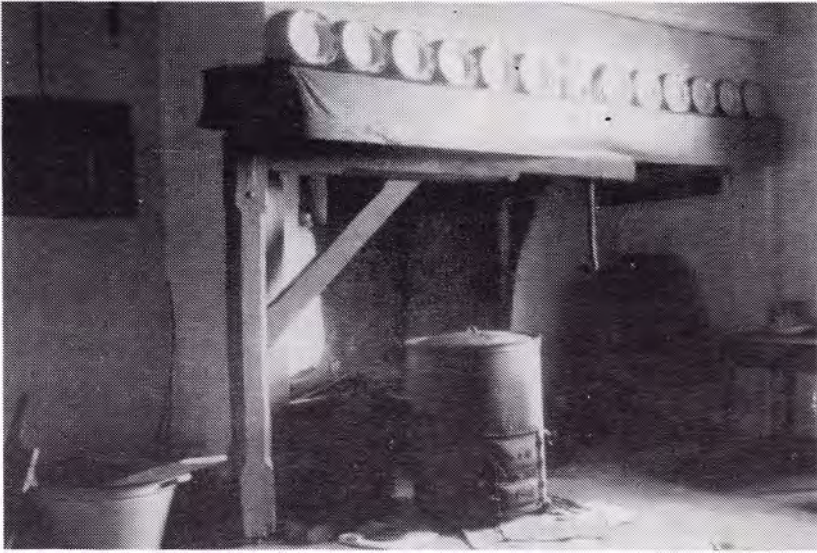
Een andere ingrijpende aanpassing van de nieuwe hoofdbewoner betrof de plaatsing van een kachel. Sjoke had, ondanks de vele goede adviezen, er nooit een willen laten installeren.

Daarmee handelde zij hoogstwaarschijnlijk geheel in de lijn van haar vader, want omstreeks 1900 was het open vuur reeds relatief zeldzaam in Zuidnederlandse huishoudens. Uit onderzoek naar boedelbeschrijvingen is gebleken dat omstreeks 1890 in het zuidoostelijk deel van de provincie circa 90% van de huishoudens reeds beschikte over kachels. Deze percentages zullen tussen Oost-en West-Brabant wel enigszins, maar, naar het zich laat aanzien, niet wezenlijk verschillen. Deze innovatie verhoogde het wooncomfort door een grotere warmteafgifte. Tevens trad er minder warmteverlies op door de hoge open schouw, nam de brandveiligheid toe en werd de rook, die bij slecht weer wel eens in huis wilde slaan, efficiënter afgevoerd. De introductie van de (plattebuis)kachel betekende ook een omwenteling in het koken: er konden meer spijzen tegelijkertijd bereid worden¹⁶.

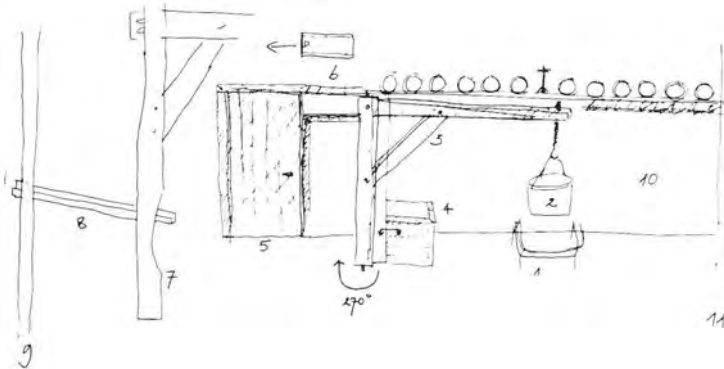

Het open vuur in de schouw met daarboven de zaaghaal, 1971 (foto: SHBO).

¹⁶ Vgl. A.J. Schuurman, *Materiële cultuur en levensstijl. Een onderzoek naar de taal der dingen op het Nederlandse platteland in de 19e eeuw: de Zaanstreek, Oost-Groningen, Oost-Brabant* (Wageningen, 1989),

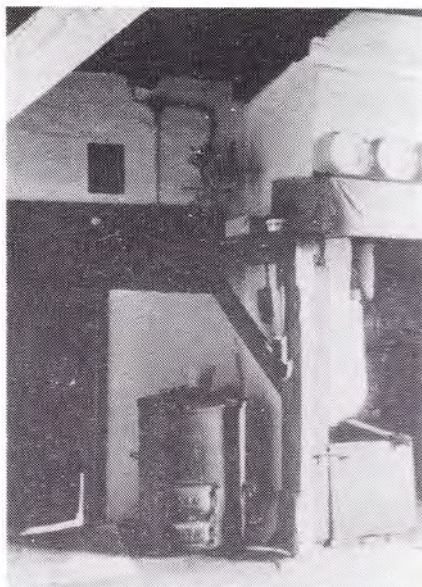
De stookplaats met draaiboom in de woonkeuken in 1971 (foto: SHBO).

Schets van het aangezicht van de noordwand van de woonkeuken. 1) open vuur met brandijzer; 2) sopkettel hangend aan een draaihaal; 3) roodgeverfde houten draaiboom; 4) uitneembare houten turfbak; 5) deur naar voorstal; 6) houten schuif waarmee de sleuf tussen de deur en de schouw afgesloten worden; 7) gebintstijl met uitholling om de sopkettel te laten passeren; 8) houten goot om de sopkettel van buitenaf met water uit de put te kunnen vullen; 9) buitenmuur van de moos waar de houten goot naar binnen steekt; 10) brandmuur; 11) buitenmuur. Tekening G. Rooyackers.

pag. 72, 188. Vgl. ook Weyns, *Volkshuisraad in Vlaanderen*, I, pag. 125-138 en J. Jobse-Van Putten, 'De voeding in de agrarische samenleving van Noord-Brabant en het noorden van Limburg', in: Ch. de Mooij en R. van de Weijer (red.), *Rijke oogst van schrale grond. Een overzicht van de Zuidnederlandse materiële volkscultuur ca. 1700-1900* (Zwolle-'s-Hertogenbosch, 1991), pag. 69-89.

Sjoke kookte nog op de traditionele manier met behulp van de tand- of zaaghaal, waaraan ketel of pan gehangen kon worden. Het kookgerief kon via de vertanding van de haal en eventueel met behulp van een verlengstuk (de lenghaal) op de gewenste hoogte worden ingesteld. In tegenstelling tot het fornuis regelde zij aldus niet zo zeer het vuur als wel de afstand tussen voedsel en warmtebron. Het niet tegelijkertijd kunnen bereiden van meerdere gerechten ondervindt zij door alles in een efficiënte volgorde te koken en vervolgens warm te houden: "Het vlees braad ik ook zo - in een pan aan die ketting. En als het moet gaan sudderen, klauw ik wat gloeiende as naar voren, waarin ik die pan dan een plaatsje geef. Vervolgens gaat de groente aan de ketting. En tenslotte de pan met aardappelen... Wanneer je dat eenmaal gewend bent, loopt het allemaal vanzelf"¹⁷. Het water voor de koffie en thee werd in een zwartgeblakerde koperen ketel, een zogenaamde *moor*, gekookt, en opgegoten in een kan van emaille. Een hoopje as, dat zeer behendig uit het vuur werd genomen met een asschep en naast het *brandijzer* werd uitgespreid, diende daarbij als komfoor.

Draaiarm, reikend vanaf de moos tot boven het open vuur in de schouw. Door een schuif naast de deur naar de voorstal kan de sopketel op de voorstal worden gedraaid, augustus 1971 (foto: SHBO).

Wordt vervolgd

¹⁷ 'Leven als meer dan een eeuw geleden', *Katholieke Illustratie* (4 november 1961). De verslaggever spreekt gemakshalve, doch verwarrend, van *ketting* in plaats van van haal en panijzer.

Inhoud

- 1
P.A.C.M. van der Velden
De laatste raadsvergadering
- 6
H. Coppens
Manifestatie in het Autotron
- 7
H. Coppens
Laatste bijeenkomst gemeentebestuur
- 15
H. Coppens
Ode bij een afscheid
- 17
D. Raaymakers-Vorstenbosch
De Rosmalense vlag
- 18
Driek van Grette
Rusmollese van 't jaar 1995
- 22
H. Coppens
Voor U gehoord 5
- 24
Kinderliedjes 10
- 26
Henk de Werd
Neomisten te Rosmalen 3
- 30
Henk de Werd
Hulde aan de moeder van de neomist
- 32
Willem Leenman
Van kapel tot schoolhuis
- 35
J.C.M. Poelman
Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis 15
- 37
G. Rooijackers
Wooncultuur in Westbrabantse Kempen 3

Sponsors

De uitgave van *Rosmalla* is mede mogelijk door financiële steun van (tenzij anders vermeld zijn alle bedrijven in Rosmalen gevestigd): Abelen BV, Makelaarskantoor, Burg. Mazairac laan 2; Van Grinsven Sanidrome, Raadhuisstraat 4c; Bouwmans, Oliehandel, J., Tweeberg 1; Creij & Van Hoek BV Grond- weg- en waterbouw, Huisbergenweg 6; E.T.I.Bureau Linnenbank BV, Stationstraat 13; Foto Stijntjes, Molenhoekpassage 5; Gebouwenservice H. Pennings & Z'n BV, Europaplein 14; Den Bosch: Gloudemans BV, W., Hintham 117; Heijmans BV, Ver. Bedrijven, Graafsebaan 13; Hoedemakers en Zonen BV, Aannemersbedrijf P., Hintham 68; Huijbregts en Peters Notarissen, Hoff v. HOLLANT laan 5; Jaropa Holding BV, J. Stienstra, Bruistensingel 100, Den Bosch; Lambertmont Assurantiebedrijf, A., Burg. Woltersstraat 1; Lotus BV Pluimveeslachterij, Biestkampweg 2; Mierlo, Advocatenkantoor van, Ploenroosstraat 20; Modecentrum C, van de Graaf, Dorpsstraat 10; Pe & Pe schilders, Graafsebaan 18; Pennings Bouwmaatschappij BV, H., Sportlaan 21; Pennings en Zonen Bouwbedrijf BV, H., Dorpsstraat 4; Piels, Technisch installatiebedrijf, Friezenstraat 7; Rabobank Rosmalen, Raadhuisstraat 1; Reijmers Schoenen BV, Dorpsstraat 26; Timmers BV Bouwbedrijf, Heikampweg 6; Uden BV, Aannemersbedrijf A. v., Vliertwijksestr. 38c; Verbiesen, Brood- en banketbakker J., Molenstraat 34; Verstappen Handelsonderneming BV, Kloosterstraat 5a; Verstegen Schilderwerken BV, Oude Engelseweg 3a, Den Bosch; Villa Fleurie, De Driesprong; Voets Weg- en Waterbouw, Gebr., Pinksterbloemstraat 4; V.O.F., Gebr. v.d. Plas, Schildersbedrijf, Graafsebaan 5.

Als blijk van waardering voor zijn inzet als voorzitter van het Comité Behoud Rosmalen werd Theo Rasenberg benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

